

УДК 658.012.32:62

**СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ
ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ**

З.Я. ШАЦЬКА

Київській національний університет технологій та дизайну

Визначено сутність, роль та підходи до визначення управлінських інновацій, досліджено процес створення управлінських інновацій на підприємстві

В умовах сьогодення відбувається постійне ускладнення функціонування вітчизняних підприємств спричинене посиленням конкуренції, поглибленням кризових явищ в економіці, світовими глобалізаційними процесами. У вітчизняній практиці більшість підприємств намагається працювати в нових умовах застосовуючи старі принципи управління, покладаючи всі свої зусилля на освоєння нових продуктів, введення нових технологій у виробництво, пошук нових ринків збуту. При цьому використовуються тільки продуктові та технологічні інновації. Але подальше ускладнення умов функціонування підприємств вимагає застосування нових принципів організації процесів управління. Для цього необхідно застосовувати управлінські інновації.

Об'єкти та методи дослідження

Вперше термін «інновація» як економічну категорію визначив Й.А.Шумпетер напочатку ХХ століття. При цьому під інновацією розумілися зміни з метою впровадження використання нових споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації виробництва [9]. З розвитком ринкових умов інновації стають основною рушійною силою та передумовою розвитку підприємств. Дослідженням цієї категорії присвячені праці багатьох вітчизняних дослідників Волкова О.І., Гречан А.П., Денисенка М.П., Йохна М.А., Стадника В.В. та інших, а також закордонних дослідників Альтшулера И., Фияксея С., Хемела Г., Шленова Ю.В. та інших. Серед значної кількості видів інновацій в останній час все більшу актуальність здобувають управлінські інновації, які стають необхідними для удосконалення ведення бізнесу в нових умовах, є більш дешевими ніж технологічні і продуктові. Однак, більшість дослідників приділяє фрагментарну увагу дослідженню управлінських інновацій на підприємстві, розкриваючи тільки їх сутність та зміст.

Постановка завдання

Визначити сутність управлінських інновацій та дослідити процес їх створення на підприємстві.

Результати та їх обговорення

З урахуванням сфер діяльності підприємства виокремлюють технологічні, соціальні, торгівельні, управлінські та виробничі інновації. Технологічні інновації спрямовані на створення і освоєння виробництва нової продукції, технології та матеріалів, модернізацію обладнання, реконструкцію споруд, реалізацію заходів з охорони довкілля. Соціальні інновації – пов'язані з поліпшенням умов і характеру праці, соціального забезпечення, психологічного клімату в колективі тощо. Торгівельні інновації мають наметі використання нових методів цінової політики, нових форм взаємовідносин з постачальниками і замовниками, надання чи отримання фінансових ресурсів у формі кредитів, Інтернет-магазини тощо. Виробничі інновації орієнтовані на розширення виробничих потужностей, диверсифікацію виробничої діяльності, зміну структури виробництва тощо. Управлінські інновації націлені на вдосконалення

організаційної структури, стилю і методів прийняття рішень, використання нових способів оброблення інформації і документації, раціоналізацію канцелярських робіт [8].

Більшість дослідників розглядає управлінські інновації, як спосіб покращення організаційної структури, стилю і методів прийняття рішень, використання нових засобів обробки інформації на підприємстві (табл.1).

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «управлінські інновації»

Підхід	Автор	Визначення управлінських інновацій	Джере-ло
як спосіб (метод)	Стадник В.В., Йохна М.А.	інновації, націлені на вдосконалення організаційної структури, стилю і методів прийняття рішень, використання нових способів оброблення інформації і документації, раціоналізацію канцелярських робіт	9
	Дяченко М.І.	інновації, що передбачають покращення організаційної структури, стилю і методів прийняття рішень, використання нових засобів обробки інформації	2
	Харин А.А., Коленский І.Л., Шленова Ю.В.	впровадження нових методів організації будь-яких систем і управління ними	10
як принцип	Хемел Г.	відхід від традиційних принципів управління, процесів і методик, значно змінюючи принципи роботи менеджерів підприємства	4
як фактор	Чечурина М.Н.	фактор, який формує нові управлінські технології, що є необхідною умовою розвитку і зміни технологічних укладів у суспільстві	5
як процес	Біріншоу Дж.	впровадження нових практик, процесів і структур, що представляють собою значний відрив від поточних норм	1

Для спрощення розуміння сутності управлінських інновацій та визначення сфер їх реалізації виходячи зі значної кількості класифікаційних ознак інновацій, класифікуємо управлінські інновації за наступними ознаками (табл.2.)

Таблиця 2. Класифікація управлінських інновацій

№ п\п	Класифікаційна ознака	Види управлінських інновацій
1	2	3
1.	За сферами діяльності підприємства	управлінські (організаційні)
2.	За технологічними параметрами	процесні
3.	За ступенем радикальності	вдосконалюючі
4.	За характером застосування	комплексні
5.	За стимулом прояву	нововведення, спричинені потребами виробництва і ринку
6.	За масштабом	складні і прості
7.	Для кого є нововведення	для виробника
8.	За типом нововведення (областю здійснення)	організаційно-управлінські
9.	За механізмом здійснення	– одиничні та дифузійні; – завершені та незавершені; – успішні та неуспішні
10.	За особливостями інноваційного процесу	внутрішньо-організаційні
11.	За призначенням	спрямовані на: – ефективність виробництва й управління; – ефективність реалізації – покращення умов праці; – підвищення якості продукції

Продовж. табл. 2

1	2	3
12.	Залежно від ступеня використання наукових знань	засновані на: – фундаментальних наукових знаннях; – комбінації різних типів знань; – побічних результатах великих програм
13.	З точки зору структурної характеристики	інновації структури підприємства
14.	За рівнем управління	внутрішньорганізаційні
15.	У сфері управління	управлінської діяльності
16.	За джерелом планування	центральні і локальні
17.	За рівнем новизни	системні
18.	За обсягом	стратегічні
19.	За призначенням, спрямовані на	ефективність виробництва та реалізації продукції, покращення умов праці
20.	За результативністю	впроваджені й повністю використані
21.	Залежно від об'єкту	– виявлення нових галузей застосування (може підвищувати ефективність у 10-100 і більше разів); – використання нових принципів функціонування (може підвищувати ефективність у 2-10 разів); – створення нових конструктивних рішень (може підвищувати ефективність на 5-10% і більше); – розрахунок оптимізації параметрів (може підвищувати ефективність на 2-10%).

Виходячи з наведеної класифікації, можна стверджувати, що управлінські інновації займають важливе місце в інноваційній діяльності підприємств. Хоча прийнято вважати, що основою розвитку будь-якого підприємства є застосування продуктивних інновацій, але по значущості слід вважати головними управлінські інновації. Саме вони забезпечують підприємству отримання довготривалих конкурентних переваг, які не можуть бути так швидко скопійованими конкурентами, рішення стратегічних задач. Роль управлінських інновацій полягає у підвищенні ефективності виробництва з точки зору трьох різних аспектів: умов реалізації технічних (технологічних) нововведень; впливу на темп матеріалізації технічного прогресу; впливу на темп дифузії (розповсюдження) нововведень.

Управлінські інновації розкривають нові форми та методи планування, організування, регламентування праці та виробництва, а також у сферах ціноутворення, мотивації і оцінки результатів діяльності. Підставою для впровадження управлінських інновацій є зміна завдань, які розв'язує підприємство, що, викликано об'єктивними причинами, які відбуваються в зовнішньому середовищі [3]. Але на відміну від інновацій інших типів, управлінські інновації, здійснюють опосередкований вплив на ефективність діяльності підприємств.

Тривалість життєвого циклу того чи іншого продукту постійно скорочується. Його успішне просування на ринку не дає ніяких гарантій подальшої конкурентоздатності цього продукту в наступній модифікації [8]. Щоб перемогти в конкурентній боротьбі, підприємство повинно заздалегідь передбачати майбутні смаки та потреби своїх клієнтів, запроваджуючи продуктивні інновації. Зменшення життєвого циклу продукту вимагає прискорення розробок наступних його модифікацій або нових продуктів. Використання старих методів управління уповільнює цей процес. Але якщо підприємство паралельно з розробкою нових продуктів запровадить управлінські інновації, це дасть змогу зменшити час на його

розробку. Таким чином, впровадження інновацій в одній підсистемі підприємства впливає на іншу підсистему (внаслідок прямих і зворотних зв'язків між ними) і призводить до впровадження інновацій в іншій підсистемі. Це може бути та ж сама інновація, а може виникнути необхідність у застосуванні іншого виду інновації. Таким чином, можна стверджувати, що всі види інновацій взаємопов'язані між собою, вони можуть реалізовуватись як паралельно, так і послідовно. Створення управлінських інновацій є унікальним процесом. В деяких аспектах він схожий на відомий процес створення технологічних інновацій: розробники управлінських ідей спочатку відстоюють їх всередині свого підприємства, а потім існуюча коаліція топ-менеджерів здійснює їм підтримку зовні, щоб перебороти неминучий опір. Однак, є наступні особливості:

1. Джерелом натхнення для управлінців-новаторів дуже часто стають зовнішні агенти: вчені, консультанти, гуру менеджменту, які здійснюють підтримку, допомагають в експериментуванні та «ратифікують» управлінську інновацію.

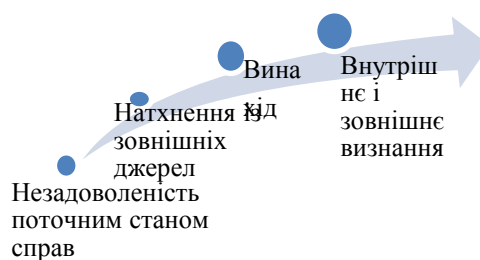
2. Складно визначити дату виникнення управлінської інновації і прогнозувати терміни її впровадження, оскільки цей процес є розсіяним, поступовим та специфічним на підприємстві.

До цих особливостей, на думку автора [4], слід додати ще три аспекти:

1. Управлінські інновації базуються на нових принципах.
2. Управлінські інновації повинні бути системними.
3. Управлінські інновації є частиною безперервного процесу нововведень, що згодом приводить до вдосконалень.

Спершу створюються і розповсюджуються на підприємстві виробничі інновації. Але дуже часто вони здійснюються в умовах старих управлінських структур і методів, 263 обули сформовані при попередніх виробничих технологіях. Перехід від старої продукції до нової потребує не тільки зміни технології виробництва, але й удосконалення його організації, залучення висококваліфікованої робочої сили [6]. Саме тому, виробництво нового продукту потребує застосування управлінських інновацій, розробка яких відстає від виробничих інновацій. При цьому виникає «інноваційний лаг» [2].

Професор стратегічного менеджменту Джуліан Біркіншоу запропонував модель виникнення та розвитку управлінських інновацій [1], яка складається з чотирьох етапів, як представлено на рисунку:

Модель виникнення та розвитку управлінських інновацій

Інші дослідники [2] описують процес виникнення управлінських інновацій за допомогою трьох етапів: усвідомлення проблеми, розробка та формулювання ідеї, визнання ідеї. Для того, щоб м, на підприємстві повинна виникнути проблемна або навіть кризова ситуація різного ступеня складності: оперативна внутрішня проблема, вплив факторів зовнішнього середовища, стратегічна загроза. У кожному випадку управлінські інновації стають відповіддю на різні форми виклику, з якими стикається

підприємство в процесі свого функціонування. Потім менеджери різного рівня управління починають шукати шляхи подолання цієї ситуації. Якщо на допомогу їм приєднуються зовнішні агенти, процес створення управлінської інновації значно прискорюється. Але більшість підприємств пильно слідкує за конкурентами, що призводить лише до копіювання окремих управлінських підходів. Якщо все-таки менеджерам-новаторам вдається розробити новий метод управління, то він повинен бути підтриманий зовні. Такими зовнішніми агентами виступають бізнес-школи, консалтингові компанії, галузеві асоціації та інші підприємства, які зацікавлені використовувати нові ідеї в інших структурах.

Висновки

Таким чином, в умовах сьогодення управлінські інновації стають головним фактором подальшого розвитку підприємств. І хоча їх створення є унікальним процесом, однак воно потребує менших витрат та є менш ризикованим для підприємств. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на удосконалення моделі виникнення та розвитку управлінських інновацій та уточнення сфер їх застосування на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джулиан Биркиншау «How Management Innovation Happens», MIT Sloan Management Review, Лето 2006 http://www.e-xecutive.ru/publications/aspects/innovation/article_4350/
2. Дяченко М.І. Управлінські інновації як основа інноваційного розвитку організації / М.І. Дяченко // ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» / Стратегія економічного розвитку України. Зб.Наук.Праць. –К.:КНЕУ. – № 24–25. – 2009. – с.37–41.
3. Прокопишин Л.П. Управлінські інновації та особливості їх використання на машинобудівних підприємствах в сучасних умовах. / Л.П. Прокопишин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008р. – №628. – с. 628–633.
4. Хемел Г. Инновациивуправлении(Gary Hamel, The Why, What and How of Management Innovation) <http://vkurse.obs.ru/node/29>
5. Чечурина М.Н. Рост эффективности производства на основе управленческих инноваций / М.Н. Чечурина // МТГУ / Вестник МТГУ. Збірник наукових праць. –МТГУ. – т.6. –№ 2. – 2003. – с.228–232.
6. Чухно А. Науково-технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної економічної теорії // Економіка України. – 2008. – 31. – с.12–22.
7. Економіка й організація інноваційної діяльності [підручник, 2-ге вид.] / О.І.Волков, М.П. Денисенко, А.П.Гречан; [під ред. О.І.Волкова] –Київ: УкрІНТЕІ, 2005. – 423 с.
8. Каплан Роберт С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон; [пер. с англ. М. Павлова] – Москва: ЗАО „Олимп-Бизнес”, 2005. – 320 с.: ил. – (2-е изд., испр. И доп.).
9. Стадник В.В., Йохна М.А. Инновационный менеджмент [навч. Посібн.] / В.В. Стадник, М.А. Йохна. –К.: Академвидав.– 2006. – 464 с. (Альмаматер).
10. Управление инновациями: в 3 кн. Кн. 1 Основы организации инновационных процессов: учеб. Пособие // А.А. Харин, И.Л. Коленский; Под ред. Ю.В. Шленова. – М.: Высш.шк., 2003.– 252 с.: ил.